

Opintonsa päättäneiden muuton ja työllistymisen välinen yhteys 1990-luvun taitteessa

Elli Rissanen ja Heli Heusala

Yhteiskunnallisessa keskustelussa on usein pohdittu opintonsa päättävien työllistymismahdollisuuksia valmistumisensa jälkeen. Tämä on hyvin tärkeä keskusteluaihe myös maamme eri aluetasoilla, sillä koulutettu väestö on merkittävä resurssi alueille. Tässä tutkimuksessa käsitellään noususuhdanteen aikana 1988 ja lamavuonna 1991 opiskelleiden pääsiallista toimintaa seuraavana vuonna, opintojen päättämivuoden lopussa. Artikkelissa selvitetään Oulun läänissä pysyneiden, läänistä muuttaneiden ja lääniin muuttaneiden työllistymistä. Oulun läänin tilannetta verrataan koko maahan ja eräiltä osin Uudenmaan lääniin. Opintonsa päättäneiden työllistymistä tarkastellaan sukupuolen, koulutuksen ja elinkeinoelämän eri sektoreiden mukaan. Tutkimusmateriaalina on käytetty

väestön pääsiallista toimintaa kuvaavaa aineistoa nousukauden vuosilta 1988–89 ja lamakauden vuosilta 1991–92.

Työllistymisessä alueellisia eroja

Oulun läänissä työllisten osuus opintonsa päättäneistä laski nousukaudelta laskukaudelle tultaessa lähes 30 prosenttiyksikköä (kuva 1). Alueelliset erot työllistymisessä ovat olleet suuria. Uudenmaan läänissä töitä saaneiden osuus oli nousukauden aikana yli 13 ja laman aikanakin yli kymmenen prosenttiyksikköä korkeampi kuin Oulun läänissä. Koko maan keskiarvoon verrattuna työllistyminen Oulun läänissä on ollut hieman heikompaa.

Työttömiksi jääneiden osuus opintonsa päättäneistä kasvoi Oulun läänissä nousukauden reilusta 10 %:sta laman yli 41 %:een. Koko maassa työttömiksi opintonsa päättäneistä jäi nousukauden aikana noin 7 % ja laman aikana 37 %. Laman seu-

rauksena erot opintonsa päättäneiden työttömyydessä siis kasvoivat. Uudenmaan läänissä työttömiä oli nousukaudella melkein yhdeksän ja laman aikana yli 11 prosenttiyksikköä vähemmän kuin Oulun läänissä. Työvoiman ulkopuolella olevien osuus opintonsa päättäneistä oli Oulun läänissä kuitenkin koko maan keskiarvoa ja Uudenmaan lääniä pienempi, etenkin laman aikana. Työvoiman ulkopuolisiksi luetaan mm. kotirouvat, varusmiehet jne.

Koulutuksella merkitystä työnsaannissa

Työllistymistä on tarkasteltu myös koulutustason kautta. Koulutustaso määriteltiin henkilön ennen nykyistä koulutusjaksoa hankitun tutkinnon perusteella. Tarkastelussa on huomioitu työvoimaan kuuluvat henkilöt eli työttömät ja työlliset. Nousukauden aikana parhaiten Oulun läänissä pysyneistä työllistyivät korkeasteen tutkinnon ja heikoimmin perusasteen koulutuksen

Artikkelin ovat kirjoittaneet dosentti Elli Rissanen ja fil.yo. Heli Heusala Oulun yliopiston Kajaanin kehittämisskeskuksen Aluekehitysyksiköstä.

omaavat opintonsa päättäneet (kuva 2A). Perusasteen koulutuksen saaneista, jotka kuuluivat työvoimaan, sai töitä valmistumisen jälkeen noin 84 %. Sukupuolten välisiä eroja ei ilmennyt. Keskiasteen tutkinnon ennen nykyistä koulutusta suorittaneiden naisten työllistymisaste (noin 90 %) oli noin kolme prosenttiyksikköä ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden naisten työllistymisaste (96 %) noin viisi prosenttiyksikköä korkeampi kuin vastaavan koulutustason omaavilla miehillä.

Vaikka työllistymisaste nousukautena oli kaikkien koulutusryhmien kohdalla alhaisempi Oulun läänissä kuin koko maassa, kaivettiin ero koulutustason noustessa. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden naisten työllistyminen olikin jo lähellä maan keskitasoa. Perusasteen koulutuksen omaavien sekä keskiasteen tutkinnon suorittaneiden miesten työllistyminen oli jopa viisi prosenttiyksikköä maan keskitasoa heikompaa.

Laman seurauksena Oulun läänissä pysyneiden ero maan keskiarvoon suurentui etenkin keskiasteen tutkinnon suorittaneiden naisten ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden miesten osalta. Myös koulutusryhmien sekä sukupuolten väliset erot kasvoivat rajusti. Naiset saivat miehiä paremmin töitä ja työllistymisaste kasvoi koulutustason nousun myötä. Korkeakoulututkinnon suorittaneista naisista työllistyi 81 %, mutta miehistä vain 66 %. Keskiasteen tutkinnon suorittaneista naisista taas työllistyi yli puolet ja miehistä hieman alle puolet. Perusasteen koulutuksen saaneista naisista töitä sai 44 % ja miehistä 39 %.

Verrattaessa Oulun läänin tilannetta laman aikana koko maahan, perusasteen koulutuksen saaneiden miesten työllistymisessä ei ollut juuri eroa. Keski- ja korkea-asteen tutkinnon omaavien työllisyysaste oli puolestaan noin seitsemän prosenttiyksikköä maan keskiarvoa alhaisempi. Perus- ja korkeastikoulutettujen naisten työllistymisaste oli pari prosenttiyksikköä koko maan keskiarvoa huonompi, keskiasteen tutkinnon suorittaneet naiset puolestaan työllistyivät kahdeksan prosenttiyksikköä maan keskiarvoa heikommin.

Yhteiskunnalliset palvelut työllistivät laman aikana

Nousukauden aikana työllistyneistä, Oulun läänissä pysyneistä, miehistä neljäsosa sijoittui teollisuuteen. Joka viides työllistynyt sai puolestaan töitä yhteiskunnallisista palveluista. Myös kauppa (14 %) ja rakentaminen (13 %) olivat tärkeitä työllistäjiä. Naisista lähes joka toinen sijoittui yhteiskunnallisiin palveluihin. Kaupan alalta sai töitä joka viides työllistynyt. Seuraavaksi tärkeimpiä työllistäjiä olivat rahoitustoiminta ja teollisuus.

Laman aikana yhteiskunnallisten palveluiden osuus työllistäjänä kasvoi huomattavasti. Miehistä noin 37 % ja naisista yli 58 % sijoittui tälle sektorille. Maa- ja metsätalouden osuus työllistäjänä nousi selvästi molemmilla sukupuolilla muiden alojen osuuden laskiessa tai pysyessä pääpiirteittäin samana. Maa- ja metsätalouden merkitys työllistäjänä on kuitenkin ollut kokonaisu-

udessaan vähäisempi kuin esimerkiksi yhteiskunnallisten palveluiden ja teollisuuden. Kokonaisuutena opintonsa päättäneiden sijoittuminen yhteiskunnallisiin palveluihin on runsaampaa ja rahoitustoimintaan vähäisempää Oulun läänissä kuin maassamme keskimäärin.

Läänistä muuttaneet työllistyneet usein paremmin

Nousukauden aikana opintonsa päättäneiden ja Oulun läänistä muuttaneiden työllisyysaste oli korkeampi kuin läänin jääneillä opintonsa päättäneillä (ks. kuva 2B). Kuitenkin opintonsa päättäneillä on ollut koulutustasosta riippumatta kysyntää niin Oulun läänissä kuin Oulun läänin ulkopuolisilla työmarkkinoilla, mikä ilmenee seuraavasta.

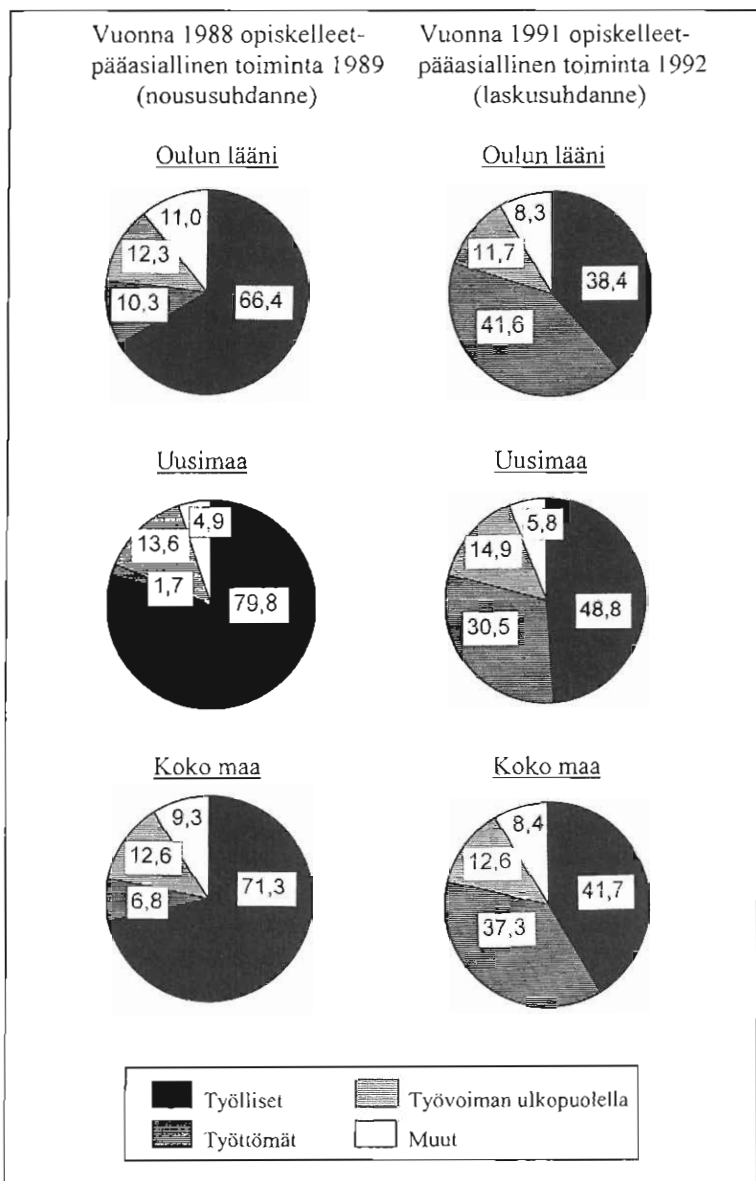
Läänistä muuttaneiden korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden naisten työllisyysaste (97 %) oli nousukauden aikana prosenttiyksikön verran suurempi kuin läänissä pysyneiden naisten. Vastavasti saman koulutuksen omaavien muuttaneiden miesten työllisyysaste (94 %) oli pari prosenttiyksikköä korkeampi kuin läänissä asuvilla.

Suhteellisesti suurin ero työllistymisessä muuttaneiden ja asuinlääninään vaihtamattomien välillä on ollut keskiasteen tutkinnon omaavilla miehillä. Muuton ansiosta heidän työllisyysasteensa (97 %) oli yli kymmenen prosenttiyksikköä korkeampi kuin läänissä pysyneillä. Naisten kohdalla muutto oli erityisen kannattavaa perusasteen koulutuksen omaavilla: heidän työllisyysas-

teensa (92 %) oli melkein kahdeksan prosenttiyksikköä korkeampi kuin läänissä asuvilla.

Laman aikana muuton merkitys työllistymisessä korostui korkea- ja keskiasteen tutkinnon suorittaneiden kohdalla. Perusasteen tutkinnon suorittaneilla työllistyminen oli kuitenkin heikompa Oulun läänistä muuttaneilla kuin lääniin jääneillä. Korkeakoulutuksen omaavista miehistä, jotka muuttivat, työllistyi 80 %, naisten kohdalla työllistymisaste oli seitsemän prosenttiyksikköä korkeampi. Oulun lääniin jääneiden, korkeakoulututkinnon omaavien miesten työllistymisaste oli 66 % ja naisten 81 %. Oulun läänistä muuttaneet keskiasteen tutkinnon suorittaneet miehet (65 %) työllistyivät naisia (58 %) paremmin. Lääniin jääneiden opintonsa päättäneiden vastaavat luvut olivat 48 % ja 51 %. Perusasteen tutkinnon omaavista muuttaneista miehistä töitä sai vain joka neljäs, naisista noin 43 %, kun taas Oulun lääniin jääneiden miesten työllistymisaste vastaavan koulutuksen saaneilla oli 40 % ja naisilla 44 %.

Muutto kannatti korkea- ja keskiasteen tutkinnon suorittaneilla huomattavasti useammin laman kuin nousukauden aikana. Korkeasti koulutettujen muuttaneiden miesten työllisyysaste (80 %) laman aikana oli 14 prosenttiyksikköä korkeampi kuin läänissä pysyneiden. Keskiasteen tutkinnon omaavilla muuttaneilla miehillä työllisyysaste (65 %) oli peräti 18 prosenttiyksikköä korkeampi kuin läänissä pysyneillä. Sekä korkea- (88 %) että keskiasteen (58 %) tutkinnon suorittaneilla muuttaneilla naisil-

Kuva 1. Nousu- ja laskusuhdanteen aikana opiskelleiden työmarkkinatilanne opintojen päättämivuoden lopussa Oulun ja Uudenmaan läänissä sekä koko maassa.

la työllisyysaste oli kuusi prosenttiyksikköä korkeampi kuin lääniin jääneillä. Perusasteen koulutuksen omaavien muutto ei sen sijaan ollut yhtä kannattavaa: mie-

hillä työllistymisaste (26 %) oli 13 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin lääniin jääneillä. Naisten kohdalla (43 %) vastaava ero oli prosenttiyksikön verran.

Muuttajien työllistyminen yksipuolistunut laman aikana

Oulun läänistä nousukauden aikana muuttaneiden, opintonsa päättäneiden miesten tärkein työllistäjä oli teollisuus, jonka osuus työllistymisestä oli 30 %. Myös yhteiskunnalliset palvelut (23 %) ja rahoitustoiminta (17 %) olivat merkittäviä työllistäjiä. Opintonsa päättäneistä, Oulun läänistä muuttaneista naisista joka toinen sai töitä yhteiskunnallisista palveluista. Myös kaupan (19 %) ja teollisuuden (12 %) merkitys naisten työllistäjänä oli suuri. Sekä mies- että naispuolisten Oulun läänistä muuttajien kohdalla teollisuuden osuus työllistymisestä olikin suurempi kuin lääniin jääneiden kohdalla. Miehillä myös rahoitustoiminta työllisti selvästi suuremman osan työllisistä kuin Oulun läänissä. Vastaavasti liikenteestä ja rakentamisesta töitä saaneiden osuus oli pienempi.

Laman aikana yhteiskunnallisten palveluiden merkitys työllistäjänä nousi. Ala työllisti Oulun läänistä muuttaneista miehistä 52 % ja naisista 66 %. Lääniin jääneisiin opintonsa päättäneisiin verrattuna osuus oli miehillä viisitoista ja naisilla kahdeksan prosenttiyksikköä suurempi. Miehillä tärkeä työllistäjä oli myös teollisuus: joka viides työllistyneistä sai töitä alalta. Myös kaupan osuus työllistämässä oli merkittävä, miehistä alalta sai töitä 12 % ja naisista 17 %. Miesten kohdalla maa- ja metsätaloudessa sekä rahoitustoiminnassa työskentelevien Oulun läänistä muuttavien muuttajien osuus oli pienempi kuin Oulun läänissä. Nais-

muuttajat taas työskentelivät suhteellisesti lääniin jääneitä vähemmän maa- ja metsätaloudessa sekä teollisuudessa.

Korkeasti koulutetuille muuttajille töitä Oulun läänissä

Nousukauden aikana Oulun lääniin muuttaneista parhaiten työllistyivät korkea-asteen tutkinnon suorittaneet: korkeakoulututkinnon omaavista miehistä töitä sai 94 % ja naisista 95 % (ks. kuva 2C). Alhaisin työllistymisaste oli perusasteen koulutuksen saaneiden kohdalla, naisista työllistyi noin 72 % ja miehistä 84 %. Keskiasteen tutkinnon suorittaneiden työllistymisaste oli sekä miehillä että naisilla noin 92 %.

Oulun lääniin nousukautena muuttaneiden keski- ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneet miehet sekä keskiasteen tutkinnon suorittaneet naiset työllistyivät kolmesta viiteen prosenttiyksikköä läänissä asuvia paremmin. Perusasteen koulutuksen saaneiden naisten työllisyysaste oli peräti 13 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin läänissä jo asuvien. Muiden koulutusryhmien osalta työllisyysaste vastasi läänissä asuvien työllisyysastetta.

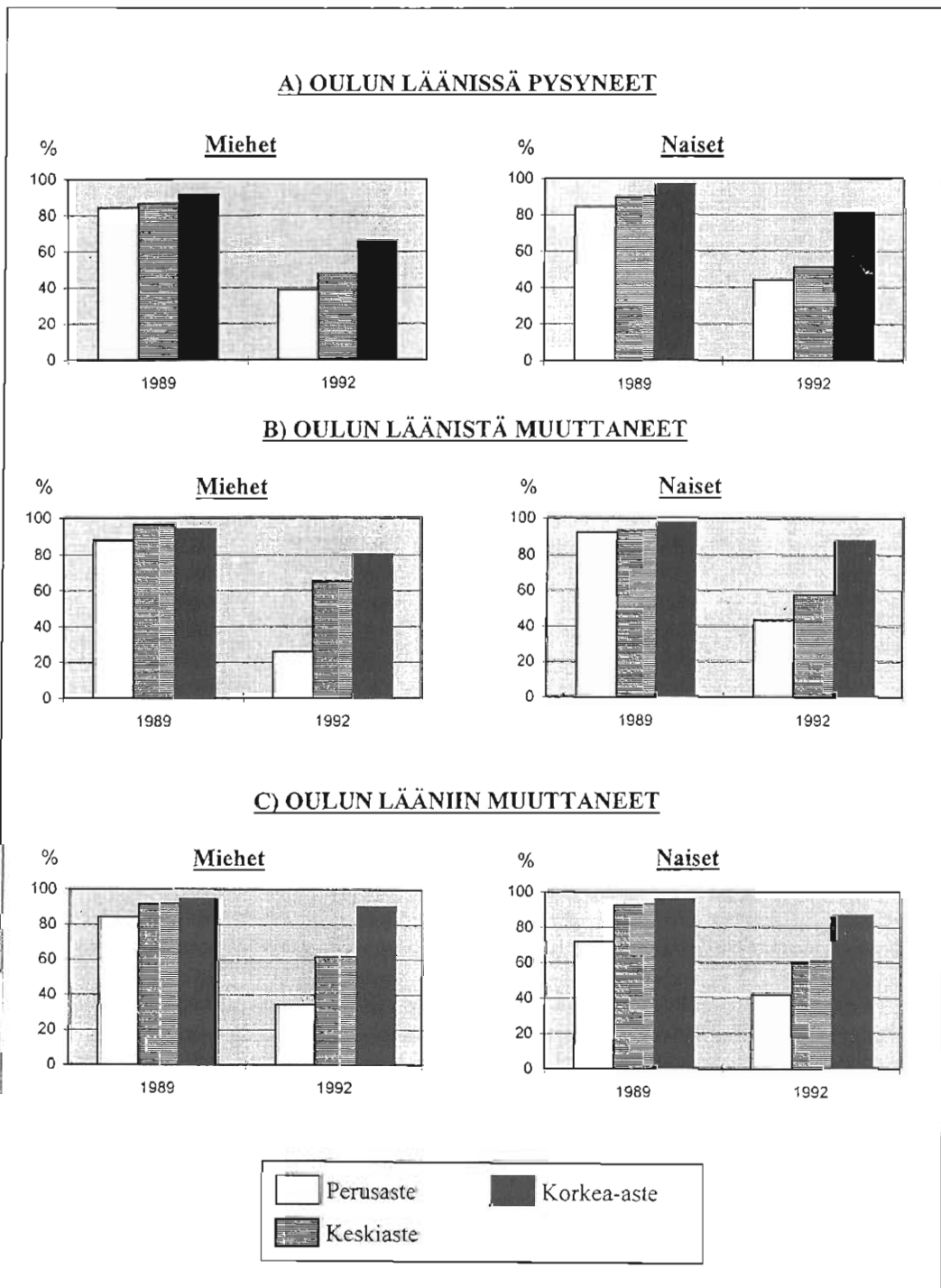
Lamavuosina Oulun lääniin muuttaneiden työllistymisaste laski rajusti etenkin keski- ja perusasteen tutkinnon suorittaneiden kohdalla. Perusasteen koulutuksen saaneilla miehillä työllistymisen oli peräti 50 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin nousukauden aikana. Muiden perus- ja keskiasteen koulutuksen saaneiden ryhmien työllistymisaste oli

laskenut kolmisenkymmentä prosenttiyksikköä. Vähiten oli muuttanut korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden työllistymisaste.

Laman myötä lääniin muuttaneet keski- ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneet työllistyivät entistä paremmin suhteessa läänissä jo asuviin. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden miesten työllisyysaste (90 %) oli 24 prosenttiyksikköä, keskiasteen tutkinnon suorittaneiden miestenkin (62 %) 14 prosenttiyksikköä, parempi kuin läänissä asuvien, vastaavan koulutustason omaavien miesten. Korkeakoulututkinnon suorittaneet naiset työllistyivät (86 %) viisi prosenttiyksikköä, keskiasteen tutkinnon suorittaneet (60 %) yhdeksän prosenttiyksikköä, paremmin kuin läänissä jo asuvat, vastaavan koulutustason omaavat naiset. Ainoastaan perusasteen koulutuksen omaavat Oulun lääniin muuttajat työllistyivät läänissä jo asuvia heikommin. Perusasteen koulutuksen saaneista, lääniin muuttaneista naisista työllistyi 42 % ja miehistä noin 35 %.

Oulun lääniin muuttavien työllistyminen rippuu alasta

Nousukaudella Oulun lääniin muuttavien suurin työllistäjä oli yhteiskunnalliset palvelut. Miehistä sektorilta sai töitä 37 % ja naisista 58 %. Merkittäviä työllistäjiä olivat miehillä myös teollisuus (22 %), rahoitustoiminta (14 %) ja kauppa (13 %). Naisia työllistivät yhteiskunnallisten palveluiden lisäksi myös kauppa (15 %). Muiden alojen osuus jäi alle kymmeneen prosenttiin. Lää-

Kuva 2. Vuosina 1988 (noususuhdanne) ja 1991 (laskusuhdanne) opiskelleiden A) Oulun läänissä pysyneiden, B) Oulun läänistä muuttaneiden ja C) Oulun lääniin muuttaneiden työllisyysaste seuraavan vuoden lopussa koulutusasteen ja sukupuolen mukaan.

nissä jo asuvaan väestöön verrattuna yhteiskunnallisten palveluiden osuus työllistämässä oli muuttajilla huomattavan suuri. Naispuoliset muuttajat sijoittuivat kaupan alalle jo läänissä asuvaa väestöä harvemmin. Rahoitustoiminnasta töitä saaneiden osuus oli suurempi miespuolisilla läänin muuttajilla kuin läänissä asuvilla. Rakentamisesta sekä maa- ja metsätaloudesta töitä saaneiden osuus oli muuttaneilla miehillä pienempi kuin läänissä asuvilla.

Laman aikana Oulun läänin muuttaneilla yhteiskunnallisten palveluiden osuus työllistäjänä nousi merkittävästi, miehillä 64 %:een ja naisilla 66 %:een. Miehillä voimakkaimmin laski kaupan, rahoitustoiminnan sekä rakentamisen osuus työllistämisestä. Naisten työllistyminen väheni eniten teollisuudessa ja kaupassa. Sekä mies- että naispuoliset muuttajat työllistyivät jo läänissä asuvia useammin yhteiskunnallisissa palveluissa. Nousu-

kauden tapaan oli miesten vaikeampaa saada töitä rakentamisen tai rahoitustoiminnan, naisten puolestaan kaupan, alalta kuin läänissä jo asuvien.

Lopuksi

Muuttoliike on kääntynyt 1990-luvulla selvään nousuun. Esimerkiksi läänien välinen muutto vuonna 1995 oli vilkkainta kahteenkymmeneen vuoteen (Aro 1997). Muuttoliike vaikuttaa aina alueiden välisiin tasapainoeroihin. Muutosta hyötyvät tuloalueet, sillä muuttajat ovat yleensä nuoria, korkean koulutustason omaavia henkilöitä. Lähtöalueiden ongelmaksi muodostuvat etenkin demografiset ja taloudelliset tekijät (Keränen et al. 1995).

Alueiden välisessä kilpailussa nousee keskeiseksi tekijäksi alueen inhimillinen resurssi. Alueiden kehitykseen vaikuttaa niiden kyky houkutellessa inhimil-

listä pääomaa ja toisaalta pitää olemassaolevat resurssit alueellaan. Korkeasti koulutettujen muuttoliikkeellä onkin suuri merkitys alueellisen kehityksen kannalta, sillä alueiden kilpailukyky määrittyy tulevaisuudessa yhä enemmän sen kyvystä houkutella erityisosaamista ja pätevyyttä omaavia ihmisiä alueelleen (Heikkilä 1996).

Kirjallisuus:

Aro, Timo (1997): Muuttoliike keskittyy korkeakoulukaupunkeihin. *Siirtolaisuus-Migration*, 2/1997, 5–11.

Heikkilä, Elli (1996): Alueellisen kehityksen uusi dynamiikka ja integraatio. In *Koivukangas, Olavi; Korpela, Kalevi; Narjus, Raimo* (eds.): *Suomi Euroopassa – maassamuuton uudet ulottuvuudet*. Muuttoliikesymposium 1995, 148–157. Siirtolaisuusinstituutti. Siirtolaisuustutkimuksia A 18.

Keränen, Heimo; Krannila, Virpi; Heikkilä, Elli (1995): Kainuun väestön ja työvoiman tulevaisuus. University of Oulu, Research Institute of Northern Finland, Research Reports 130. 133 p.

Hyvää Joulua!

Gud Jul!

Merry Christmas!